

ERDÉLYI SZEMLE

Szerkeszti: S. NAGY LÁSZLÓ

1930.

17–18. sz.

VII. (XV.) ÉVFOLYAM
DECEMBER HÓ 20.

TARTALOM:

Az elveszett erdélyi lélek.

DR. GYALUI FARKAS, LIGETI ERNŐ:

Válaszok az Erdélyi Szemle irodalmi körkér-
désére.

SZABOLCSKA MIHÁLY KÉT ÉRDEKES VERSE:

Karácsony-est. — Összel születtem.

S. NAGY LÁSZLÓ: Reményik Sándormosolya s a
Minerva 10 éve.

JÁNOSSY MARGIT, VAJDA BELA: Versek.

Iskola és népkultúra

A romániai piac gazdasági válsága:

Domokos Ernő bankigazgató cikke és Török
Bálint véleménye.

B. DOUMENS: Irodalmi légkörben. (Kis tárca.)

A „Társadalom“ közgyűlése

P. Trefán Leonárd új könyve

A 40 éves E. K. E. (képekkel.)

Kedves Óváry Elemér!

Ady összes versei — Ady versek nélkül.

KRITIKÁK, SZÉLJEGYZETEK:

Egy falusi író. — Tabéry emlékkönyve. — A ma-
gyar Jack London

KÖZGAZDASÁG:

Erdély ipari részvénytársaságai.

SZINHÁZ.

Csodabár — Kristálybár.

ILLUSZTRÁCIÓK.

Irodalmi élet — Színházi képek — Aktuális képek.

CLUJ-KOLOZSVÁR,
CALEA VICTORIEI
(KOSSUTH L.-U.) 37.

AZ ERDÉLYI SZEMLE

az erdélyi magyarság irodalmi műveszeti és társadalmi életének független kritikai figyelője.

Megjelenik havonként két számban. Harcol az erdélyi magyarság jogos érdekeiért, Erdély szellemi és anyagi kincseinek megőrzéséért, az általános emberi haladásért, a lelkiismeret szabadságáért.

Aki tisztán akar látni és tárgyilagosan ítélni, rendelje meg ezt a bátor, független organumot.

Előfizetési ára egy évre 300, félévre 150 lej.

Az ERDÉLYI SZEMLE kedvezményei:

1. Kölsönkönyvtár. A „Cultura” könyvkereskedésben (Memorand 4.), előfizetőink érvényes nyugtáik felmutatása mellett, havi 50 lej helyett 25 lejért vehetik igénybe annak kölcsönkönyvtárát.

2. 10%-os árkedvezmény. Ugyancsak a „Cultura” előfizetőinknek 10% kedvezményt ad minden könyv és zeneművásárlásnál.

3. Ingyen könyvsorsolás. Egyes példányainkba ingyenkönyvszelvényeket ragasztunk, amelyeket szintén a „Cultura” könyvkereskedésben, vagy Liadóhivatalunkban válthatnak be a szerencsés nyertesek.

4. Ingyen hirdetések. Minden előfizetőnk félénként egy kis kocka hirdetést vehet igénybe lapunknál teljesen díjtalanul. Éves előfizetőink egyszerre, vagy két egymásután következő számban is igénybe vehetik az őket illető két kockát.

5. Erdélyi írók olcsó könyvsorozata. Az erdélyi irodalommal való közelebbi kapcsolat megteremtése végett elhatároztuk, hogy erdélyi írók műveiből külön sorozatokat fogunk összeállítani s azokat igen olcsó áron fogjuk előfizetőink rendelkezésére bocsátani.

A francia nők divatos karcsúságának titka a párisi **JODILON GOLYÓCSKA**, megakadályozza az elhízást, nagyobb adag soványodást idéz elő. Egy doboz ára **150 Lei**.
Félerakat Románia részére:
Dr. Biró gyógyszeriar **CLUJ-KO-LOZSVÁR**, P. Unirii 4.

Esőköppen L. 900 és feljebb
Trench-coat L. 1500 és feljebb
NEUMANN M., CLUJ

férfi- és fiúruháruháza, Piața Unirii 14.

Grünwald és Steiner
női divatkülönlegességek
áruháza

CLUJ, Piața Unirii No. 25.

„EMKE” DROGERIA
CLUJ, PIAȚA UNIRII
(Mátyás király-tér.)

Illatszerek, vegyszerek, toilette és fényképészeti cikkek nagyraktára.

Huzás december 21.

**KARÁCSONYI
AJÁNDÉKNAK**

**csak kolozsvári MENTŐ
SORSJEGYET** vegyen,
mert 100 leier boldoggá teheti magát és családját, ha

1930. December 21-én

megnyeri az 1 millió lei főnyereményt készpénzben, vagy a 2182 kizárólag készpénz nyeremény valamelyikét, melyet az **Albina Bank azonnal kifizet**. Sorsjegy minden városban kapható tozsdékben, borbélyoknál és más üzletekben. Vidéki rendeléseket 117 lei előzetes beküldése ellenében a Sorsjegyiroda, Cluj, Strada Memorandului 16. sz. szétküld.

ERDÉLYI SZEMLE

Az észnek minden vállalkozásában
alá kell vetnie magát a kritikának.
A kritika szabadságát semmiféle
tilalom által nem szabad csorbitani
mert különben önmagának árt és hátrá-
nyos gyánuba keveredik. KANT

Az elveszett erdélyi lélek

Milton vakon írta az Elveszett Paradicsomot. Az erdélyi sors mai krónikása pedig ha kinyitja a szemét s szétnéz a hét halom koronás tetőin, siralom-völgyein, az annyszor megénekelt erdélyi lélek hiábavaló kutatása után vakulás nélkül megírhatja az Elveszett Paradicsom pandantjára az Elveszett Erdélyi Lelket. Nem tudom, hogy Lucifer sátáni bosszúja-e ez is, vagy a történelem tragédiájának sötét folytatása, de hogy az éveken át folyton és agyonismételt erdélyi lelket hasztalan keressük már Erdély bércei között, az erdélyi emberek szél és vihareibálta ködmöne alatt, az olyan bizonyos, mint a kétszer kettő négy alapigazsága. Mert mi az erdélyi lélek? Történelmien, de kissé romantikusan: az erdélyi sors-fordulatok örökös győzelme a Sors kiszámíthatatlan fordulatainak között. Történelmien, de világra szóló valósággal: a lelkiismereti szabadság örök dicsősége. Mert mi kellett hogy lakjék az emberekben a történelem ilyen diadalainak a kivívásaihoz? Lélek. Különös, isteni hivatásérzettel, történelmi rendeltetésében bizó, öntudattal telt emberi lélek. Összefogás. Embertestvériesség. Egymás segítése, önzetlen megbecsülése. Aljas érdekeknek pokolbatiprása. Az eszmei tisztaságok alázatos tisztelete. És ma? Vajjon megvannak-e ma is ugyanezek a harci fegyverek az erdélyi magyarság lelki arzenáljában? Vajjon diadalt fogunk-e venni most is az idők ellenséges viharain, vagy a viharok lesznek az erősebbek? Vajjon megvan-e a mai erdélyi emberben is az apák lelke, a makulátlan érdektelenség, a tordai ősök lelkiismereti tisztasága, Behlen Gábor önzetlen feláldozása, kuruc-elődök lelkesége, Rákócziak áldozatossága, erdélyi fiaknak testvéries szeretete. Keresem: de nem találok.

* * *

Biztosan akkortájt vesztettük el ezt az erdélyi lelket, amikor annyit emlegettük. Mert csak olyankor szükséges folyton bizonyítgatni a jelenlétét valaminek, amikor önmaga már halott. Ilyen halott már az erdélyi lélek is. Isa pur es chomuv immar. Kyrie eleison!

* * *

Kyrie eleison!

(snl.)

Dr. Gyalui Farkas

érdekes és értékes válasza az Erdélyi Szemle irodalmi körkérdésére

A hadi klinikán súlyos sebekkel fekszik egy közvitéz. Valamegyik felekezet papja a beteg felé hajlik és kérdi tőle: „Hiszel-e a tulvilági életben? Hiszel-e a...” A sebesült közbeszól nyögve: „...nekem egy golyóbis van a hasamban és a lelkész ur rébuszokat kérdez tőlem...” Az egész világ súlyos lázban liheg. Gazdasági válság, megélhetési gondok, a pártpolitikai uralmak csődje és a világ csődje, mert olyan háborúval fenyegetnek, melyben a békés lakosságot, gyermekeket, nőket akarják megpörkölni és megfullasztani mérges gázakkal, a szent világszabadság nevében... Ily körülmények közt e Szemle szerkesztője irigyléseméltó kegyességgel és nyugalommal kérdezi, mit lehet és mit szabad olvasni?

Jó, legyen az ő kívánsága szerint, felelni próbálok. Ebben a kérdésben egy szűkkörű ankéttel, körkérdésekkel aligha lehet segíteni. Évszázadok óta próbálgatják a könyvnyomtatás által könyvek olvasásához jutott emberiséget a jó könyvek olvasására buzdítani, vagy szorítani. Cervantes a spanyol nemzetet akarta a való élettől félrevezető fellelengős lovagregényektől halhatatlanná vált Don Quijote-ja által eltéríteni. A római pápaság és az egyház indexre vette a rossz könyveket, melyeket a katolikus egyház és morál ellen károsnak talált. Majd pedagógusok és társadalmi tudományok művelői, írók, parlamentek törvényei, néptanítók és a könyvtári élet föllendülésével könyvtárosok cikkelyekben, röpiratokban, külön a jó könyvekről készült jegyzékekkel, körkérdésekkel és ankétekkel próbáltak segíteni azon, hogy ponyvaregények és erotikus disznóságok ne mėtelyezzék meg a népet, gyermekeket és ifjakat.

Minket, magyarokat kiváltképen érdekelhet Kossuth Lajosnak aggódó óvása, melyet a nyolcvanas évek elején intézett nemzetéhez. Akkor a jó, gyorsbeszédű Szana Tamás panaszkolta a száműzetésben élő prófétának, hogy az újabb naturalisztikus irodalom mily károkat okoz az új generáció erkölcsi és hazafiúi érzéseiben. Kossuth mesteri művészettel és bölcsességgel írott válaszában fejti ki, hogy a magyarra a magyar érzület vesztatüzének eleven lobogása: nemzeti életkérdés. A magyarnak tisztán, fényesen, molesztalanul fel kell mindig és mindenben tartania nemzeti jellegének sajátos zománcát. Eppen ezért a magyar szépirodalomnak — európai színvonalra helyezkedve s óvatos elővigyázattal megválogatva — csak olyat kellene nyújtania, ami a jó izlést, a jó és

szép iránti fogékonyságot, a családi erényt és azoknak a társadalmi erkölcsöknek nemesítését segítheti fejleszteni, melyek az országoknak talpkövei és az iránytalan, vagy rossz irányu irodalmi termékeket kiszorítva, olyanoknak szerezni tért, melyekre a nemzeti szellem, a jó ízlés és az erkölcsi érzék nyomják fel az imprimaturt. De éppen az a baj, hogy nincs meg a kellő megválasztás.

Kossuth a ledér áramlat és a piszkot turkáló u. n. naturalismus ellen szól és így sóhajt föl: Ah! ha az okadatolt megbélyegzéssel oda lehetne jutni, hogy tisztesség (respectabilitás) vesztéssel járjon, ha valaki olyasminek olvasásán kaptik rajta, ami a nemzeti érzülettel, a jó ízléssel és az erkölcsiséggel össze nem fér. Ha oda lehetne jutni, hogy a szép kezeckék ne tekintessenek többé szépeknek, ha magokat ily erkölcsi piszoklapok forgatásával megfertőztették. Nehéz, de olyan feladat, mely körül már a törekvés is cél.

Kossuth ezt az intést oly időben küldte a nemzethez, mikor — mint írta — a viszonyok oly vihart jeleznek a láttávolban, melynek késhető, de kikerülhetetlen kitörésében a magyar csak úgy bízhatik... ha a magyar nemzeti érzület villamos folyama hatja át a magyar nemzettet minden izét.

Most már, egy világháború szörnyűségei után, az elvadulás és a civilizációban való visszaesés után, az erkölcsről és a szeméremézésről teljesen más a felfogás. A társadalom két nagy támasztó oszlopa, a család és a magántulajdon ellen ostrom foly. A színházak ezrei letértek a régi irányról és üzletekké váltak, melyek szintén kommerciális válságba kerültek. A rossz könyvek, a gyöngye lapok, a trágár ponyvairodalom és a rémregények többnyire akadálytalanul és nagy szemtelenséggel mételyezik meg a fiatalságot és a népet, akár csak az alkohol, mellyel nem lehet birni, vagy a dugva terjesztett kokain, ópium és más mérgek.

Hozzájárult egy új világhatalom, új találmány, a mozi, mely ma még a ponyva-korát éli és amely külföldről, ipari tömeggyártással sajnos nem ritkán, a bűnözést, a banditák hőstetteit, erőtikus gicceket, vagy a gyerekeket elvadító ostoba, vad és matrőzcsapszékbe való durva tréfákat mivel. Szóval szellemi mérgezett pálinkát mér ki nagyrészből, tagadhatatlan művészi alkotásokkal, gyönyörű, drámai jelenetekkel és becses alkotásokkal is. Egy izléstisztulási-folyamat ezt a csodálatos találmányt bizonyosan kivessi a kufárok és miveletlenek kezéből és gyönyörködtetően tanító, a világ népeit, találmányait, művészetét, tudnivalóit és nemzeti irodalmát ismertető nagy kulturtényezővé alakítja át, nemzetek közt a békés érzést propagáló világszellemmé, aki az emberek jóízlésére és művelésére törekszik. Am addig, ki tudja mi lesz az emberiséggel? Ne mfog-e Flammarion jóslata bevalni,

hogy az egykori világváros, Párizs helyén *a pásztor legelteti nyáját.*

Itt tehát apró receptekkel és háziszerekkel nem igen lehet segíteni. Néhány évtizedes tapasztalatom a könyvtárnál arra tanít, hogy akár az orvos tilalma a káros ételek ellen, inkább azt kell a fiatalságnak és népnek tudására adni, hogy *mit ne olvasson?* Hogy ne vesztesse pénzét hülye rémregényekre és izléstelen, művészeti álarc alatt bujkáló, durva erotikus könyvekre. Hanem olvasson elismert, jó írókat, akik tanító és gyönyörködtető mesemondók, olvasson utleírásokat, történelmi műveket és kerülje, mint mérget, az embereket egymás ellen, a család ellen, a tisztesség ellen, a hagyományos és az ember lelkében szunnyadó erkölcsi érzés ellen uszítókat. A kufár és a kontár „írók” tudatlanságukat és lelkük sivárságát az ily durva, minden megszokott nobiles érzés és tisztesség ellen való féreművekkel az új reformidők lovagjainak tolják fel magukat. Holott csak kétféle könyv van. Jó könyv és rossz könyv. Aki mérget akar nyelni, az intés ellenére is keres és talál ilyet eleget. Lelke rajta mindenkinek.

Kolozsvár, 1930 karácsonya előtt

Dr. Gyalui Farkas,

nyugalmazott egyetemi könyvtárigazgató
és egyetemi magántanár.

Milyen könyveket olvassunk?

Ligeti Ernő válasza az „Erdélyi Szemle” kórkérdésére

Ujabban a következő *magyar* nyelvre is lefordított könyveket olvastam, amelyekre felhívom a közönség figyelmét: Pontopidan: Szerencsés Péter, Bojek: A nagy éhség, Sinclair Lewis minden könyve, de különösen a dr. Arrowsmith, Dreiser: Amerikai tragédia. Ostenso: Amikor a vadludak szállanak, Wilder: Szent Lajos hidja, A. Zweig: Grisca őrmester. A külföldiek közül hozzam pillanatnyilag legközelebb Julien Green, Mauriac (francia), Huxley, Lawrence, Virginia Wolf (angolok), Undset (norvég), Italo Svevo (olasz), Ehrenburg (orosz), Werfel (német) állanak. Ami az *ifjúsági* könyveket illeti, szerintem minden jó könyvet oda lehet adni az ifjúság kezébe. Különben gyermekkoromban legkedvencebb *ifjúsági* könyveim: Gaál Mózes: Kegyelemkenyér, Bródy: Egri diákok, Molnár: Páluccai fiuk voltak. Mit olvasson öreg és vén egyaránt a régebbi magyar irodalomból? Mikszáthot, Mikszáthot és még egyszer őt és mindent tőle.

Ligeti Ernő.

SZABOLGSKA MIHÁLY VERSEI

Két érdekes Szaboleska-verset fogunk közölni az alábbiakban. A „Karácsony-est”-et Erdélyből való távozása után írta s az az egyik budapesti napilapban jelent meg. Így Erdélyben nem igen ismerik. A másikat évekkal ezelőtt egy ref. teológiai irodalmi ünnepélyen Kolozsvárt olvasta fel először s ennek az az érdekessége, hogy a költő eben a versében a saját halálával foglalkozva, csodálatosképen teljesedett a vágya: valóban ősszel halt meg, az utolsó madárdallal.

Karácsony-est

— *Émlékezés édes anyánkra* —

*Ha soha máskor eszembe se jutnál,
Egyetlen, drága, jó anyám:
Igy karácsony-tájt a lábad nyomát is
Mindig eláldanám!*

*Veled jártam először Betlehemben...
S ma is még e napok alatt:
Hozzánk a jámbor pásztorok azóta,
Híven beszélnek.*

*Az ablakunkat megzörgeti halkán
Egy dal, az angyalok dala,
Amit legszebben, — anyám, — e világon
Te mondtál valaha!*

*Tőled tudom, hogy mától kezdve: testvér,
Ha ellenség, ha jóbarát...
S hogy nem szabad bezárnunk már se' szivünk
Se' házunk ajtaját!*

*S hogy hasztalan: át a világokon is,
Mind együtt ünnepelhetünk...
Anyám, tudom: a legjobb angyalokkal
Itt vagy ma is köztünk, velünk!*

Ősszel születtem

*Ősszel születtem, haljak is meg ősszel,
Együtt a vadvirággal,
Amely felett ép búcsúzóra szól tán
Az utolsó madárdal.*

*Ugy gondolom, nem lesz olyan keserves
Akkor az elmulásom,
Ha már tudom, hogy nincsen több madárdal,
Se virág a határon.*

Iskola és népkultura

Az erdélyi magyar közéletben, sajtóban és egyházaink gondjai között kezd mind sűrűbben szerepelni népünk kulturális előbbre vitelének kérdése, vagy hogy még helyesebben állapítsam meg a tényt: a változott viszonyok végre-valahára rákényszerítettek minket is, hogy akarva-akaratlanul, de törődjünk népünk helyzetével s annak javítására tegyünk is valamit. Ez az örvendetes kényszer főleg az iskolák átszervezésével kapcsolatban állott elő. A változott viszonyok ugyan már évekkel ezelőtt rámutattak arra, hogy egész eddigi iskola- és kulturpolitikánk téves irányu volt, de konzervatív magyar társadalmunk egész mostanáig nem mert hozzányulni a reformhoz, sőt még most sem igen mer, akik pedig mernek, azokat lépten-nyomon ellenségeknek tekintik. Én a magam részéről a legnagyobb örömmel üdvözlöm például a ránk kényszerített reform-ötletek között a gazdasági iskola tervét s minden ellenkező vélemény dacára állítom, hogy hosszú idők óta (visszamenve a háboru előtti időkig is), nem tapasztaltam egyetlen ilyen üdvös gondolatot. Sajnálom, hogy a speciálisan adott esetben az első ilyen gazdasági, földmives iskolánk megvalósítása olyan áldozatot kíván, mint a székelykereszturi főgimnázium algimnáziummá való lefokozása, de ki merem mondani s ezt a véleményemet, ha egyedül maradnék vele egész szomoru Erdélyben, akkor is hitemre mondanám: hogy népem érdekében semmilyen áldozatot sem tartok nagynak a nekik adandó nagyobb kultúráért s minden áldozatot meghoznék azért, hogy a Székelyföldön minél több ilyen gazdasági, kurzusszerű földmives iskolát létesíthessünk. Őszinte szívvel és teljes meggyőződéssel mondom, hogy szerencsésnek tartom azt a vidéket, amelyik ilyen iskolát kap, amelyik azt látogatni fogja, boldoggá, erőssé, gazdaggá lesz. Ez nem valamely hivatalos álláspont képviselése, ez az én egyéni meggyőződésemnek legspontánabb hitvallása. Nézzük meg Holandiát, Dániát, vagy még közelebb a maroknyi százságot Erdélyben s akkor mindenki előbbre valónak fogja tekinteni a népi kultura emelését a középiskola szellemi proletár-termelésénél. Mert a középiskola a középosztálynak tényleg további utánpótlást fog biztosítani, de nem fogja biztosítani népünk további életszükségeit, megmaradását, fejlődését. Ezt egyedül csak a népi kultúrpolitika fogja szolgálni. Annak pedig legideálisabb eszköze: az alsóbbfoku gazdasági szakiskola: a földmives iskola. (snl.)

Reményik Sándor mosolya s a Minerva tiz éve

A „Pásztortűz“ egyik utolsó számából örömmel vehettük tudomásul, amit különben el is felejtettünk volna a mai nehéz gondok között, hogy a „Minerva“ r. t. is tiz évet töltött már be az erdélyi magyar ügyek szolgálatában. Ami egyuttal azt is jelenti, hogy a „Pásztortűz“ is tizévéssé öregedett azóta, amióta az egykori „Erdélyi Szemléből“ teljes fegyverzettel készen a világra pattant. (Mintahogy a névadó Minerva istennő is teljes fegyverzettel pattant ki a Jupiter agyából.) Örülök, mint minden magyar ember ennek a tiz évnek s egész nyugodtan elmehettem volna szintén egy egyszerű kézfogással vagy kalaplengetéssel emellett az esemény mellett, ha Moldován Pál kedves barátom nem lebentti fel az akkori idők szemfödelét s nem emeli ki a maga megérdemelt jelentőségével azt a délutánt, amikor a sohasem mosolygó Reményik Sándor arcán piros mosollyal szaladt be az „Erdélyi Szemle“ szerkesztőségébe s boldogan ujságolta: hogy vége lesz a nyomorúságoknak, megalakult a Minerva. A nagyközönség nem igen tudja, hogy milyen óriási erőfeszítésekbe került azokban az időkben az „Erdélyi Szemle“ fenntartása s épp ezért a szívét és színeit is kevesen értették meg a Moldován Pál visszaemlékezésének s még kevesebben tudják, hogy az a gond-felszabadító piros mosoly, ami a sohasem mosolygó Reményik Sándor arcán olyan emlékezetesen tükrözött fel azon a nevezetes délutánon, számomra a lélekharang bús decrescendójával hatott.

Ha Moldován Pál kedves barátom és egykori munkatársam nem csendíti meg emlék-esengettyűjét, bizony eszembe sem jutott volna, hogy hozzányuljak azoknak az időknek a fájdalmaihoz, égető, tépő sebeihez, de ha már szóba került, hát így van jól, így legalább én is hozzáfűzhetem visszaemlékezéseimet azoknak az időknek a krónikájához. Ha másért nem, legalább az irodalomtörténeti hűség kedvéért. Mert Reményik Sándornak gondoktól való felszabadulását jelentő piros mosolya számomra egy kis vagyon pusztulását jelentette, úgy bizony, egy egész kis vagyon pusztulását, amihez pedig a magamén kívül másoknak is sok munkája és vére tapadt, kislányomnak pedig aggódó szemsugarai kísérték anak minden moccanását. S én mindezt a temérdek verejtéket, aggodalmat, mind odadobtam, odaadtam, odaáldoztam az erdélyi szomorúságok oltárára, hogy legyen egy világító sugár a reménytelenségben, fénykéve a sötét rianásban, hogy legyen amiből később felsugarazzék a Pásztortűz s hogy felépülhessen rajta az erdélyi magyarság új Déva-vára, amihez persze Kőmives Kelemennek keserves-könnyes áldozatot kellett hoznia.

Nem bánom és nem sajnálom az áldozatokat. Már rég túl vagyok mindenen, de kérdezem és teljes joggal kérdezhetem: ha szükségünk volt és van erre az új kultur-Déva-várra, miért kellett hagynunk, hogy előbb valaki elvérezzen a folytonos áldozatokban s csak azután álljon az építkezés mellé oda az egész magyarság. Miért nem ébredt hamarabb tudatára kötelességének az egyetemes magyarság? Már megbékéltem és nem okolok senkit, de tíz év után viszont megmondhatom nyugodtan s remélem, hogy senki sem fog érzékenyebben reagálni rá, mintahogy engem illet, hogy csunya, nagyon csunya játék volt ez akkor, amit a körülmények és az emberek szőttek körülöttem. Költő Gábor, a guzsbakötött Erdély egyik ujjaépítője, aki első indulásomtól kezdve s akkor is egyik legegyszerűbb ösztönzőm volt, ne mhiszem, hogy így gondolta volna az első téglák építőjének korán malterbe kevert áldozatosságát. Hogy utódai mégis így keverték a maltert, azért már az ő lelkiismeretük a felelős. Én ezek dacára is örömmel és büszkén köszöntöm a „Minervát“, amelyhez ugyan semmi közöm, legfeljebb kegyeletként őrzöm magamban, hogy első tégláit mégiscsak az „Erdélyi Szemle“ gyurta, formálta ki s rakta le alapul. S ha többet nem tennék erdélyi magyarságunk érdekében, azt hiszem, ezzel is tettem már valamit előbbrehaladásunkért.

(snl.)

BCU Cluj - Centenary Library Cluj

DE SZÉP AZ ÉLET

*De szép az élet,
Ha álom maradna,
Ha sohasem kérne, ha mindég adna.*

*De szép az élet,
Csak ne volna a mult:
A hamu, mely az életünkre hullt.*

*De szép az élet
S mi rut a jövő gondja,
Fejed felett a tetőt bontja.*

*De szép az élet,
Ha megalkuszol,
Ha fejet hajtasz s az árral uszol.*

*De szép az élet,
Csak ne égne bennem,
Hogy talán mégis, lehetne szebben.*

*Oh, szép az élet, ha szépen éled.
De én rágódom rideg valón,
Mely mélyre húz le, mint az ón.*

VAJDA BÉLA.

A romániai piac válsága

Az „Erdélyi Szemle“ körinterjuban kéri ki az erdélyi közgazdasági élet reprezentánsainak véleményét a romániai piac válságával kapcsolatban.

I.

Domokos Ernő bankigazgató, a kolozsvári Kereskedelmi Bank direktora a következőket írja:

1. A gazdasági válság világjelenség, aminek okozója a világháború. A mezőgazdasági termékek árában beállott nagymértvű esés jelentékenyen hozzájárul a válság fokozásához. Hogy Romániában, mint a háboruban nyertes országban, különösen súlyos a gazdasági helyzet, annak legtöbb oka a magas kamat, amire példa sehol sincsen. Viszont a magas kamat okozója a külföldi tőke hiánya. Amikor jött és jöhetett volna külföldi tőke, Románia nem nyújtott lehetőséget annak térfoglalására, amikor pedig kész lett volna szívesen fogadni a külföldi tőkét, akkorra ott is kedvezőtlenül alakultak már a viszonyok. De van egy másik súlyos tényező, ami a romániai hitelválságot előidézte és ez az agrárreform. Nemesak megszűntek a nagybirtokok, amelyek exportálásra alkalmas mennyiségeket produkáltak, hanem azonkívül a földmives osztály, az ország lakosságának zöme, olyan ingatlanokhoz jutott, amikhez nem volt semmi felszerelés, állatállomány, tőke. Ezeket magas kamatozású kölcsönpénzzel kellett bevásárolni. Azon időben megindult egy nagy hausse a földárakban, ami minden földmivest ingatlan vásárlásra ösztönzött, amihez szintén kölcsönpénzt használtak. A néhány év előtti magas gabonaárak mellett, úgy ahogy, meg is volt a fedezet a nagy kölcsönkamatokra. Amikor azonban elkezdődött az ingatlan árak esése és utána f. évből a gabonaárak zuhanása, teljessé vált a mezőgazdasági hitelek krízise. A legális szeszipar és a laktelés válsága, amiket főleg adó- és tarifapolitikai okok idéztek elő, valamint az állatexport megbénítása, kiterjesztette a válságot az őstermelés minden ágára. Zsenge korát élő gyáripárunkat fejlődésében megakasztotta az olcsó hitel hiánya és a kétes kihitelezési lehetőségek. A belföldi válság szorosan összefügg az általános gazdasági válsággal, mert hiszen, ha külföldön a viszonyok konszolidáltak volnának, könnyebb volna orvosolnia a kormánynak a belföldi válságot, mint a mai körülmények között.

2. A világgazdasági problémákkal foglalkozó teoretikusok szerint az általános válság még nem érte el mélyontját. Ezt különben megállapíthatja mindenki, mert hiszen a viszonyok hétről-hétre romlanak, tehát haladunk a mélypont felé. Hogy azonban mikor fogunk végére érni a mai viszonyoknak és mikor kezdődik

egy javulás, erre nézve jóslatokba bocsátkozni nem lehet, csak az bizonyos, hogy ettől még nagyon messze vagyunk.

3. De feltétlenül vannak lehetőségek arra, hogy a bajok egy részére orvoslást találjunk és másként nem is lehet elképzelni a dolgot, minthogy lépésről-lépésre fokozatosan jöjjön javulás. Egyelőre pl. lehetőséget nyújtani az építkezések megindítására. Szánálni az eladósodott mezőgazdaságot. Lehetővé tenni a legális szeszipart. Elősegíteni a gabona- és faexportot. A kamatokat a szomszédállamok nivójára szállítani, még pedig nem erőszkösi intézkedésekkel. Takarékoskodni az államháztartásban, csökkenteni az adóterheket. Csak nagy vonalakban említettem meg néhány kérdést, amikkel intenzíven foglalkozni kellene, de részletekbe menni e tárgyaknál e sorok keretében nem lehet.

Az bizonyos, hogy a mai gazdasági helyzet világszerte nagyon komoly. Nagy szerencséje Romániának, hogy nincsenek háborús jóvátételi kötelezettségei és itt a munkanélküliség még nem olyan nagyarányú, mint nálunk nyugatra. Ahol ez a két súlyos probléma is előtérben van, ott minden esetre nehezebb a helyzet orvoslása, mint nálunk.

II.

Török Bálint, az Erdélyi Gazdasági Egylet főtitkára a következőkben válaszolt az „Erdélyi Szemle” körkérdéseire:

1. Minek tulajdonítja specialisan a romániai piac súlyos változását? Az általános világkrízis következményének, vagy inkább a kormánypolitika mulasztásának? — Éppen annyira a világkrízisnek, mint a helytelen belföldi gazdaságpolitikának.

2. Mi a véleménye, meddig tarthat ez a válság, mikorra lehet végét várni? — Amikor az ipar, kereskedelem és a bankok is arra a sorsra jutnak, ahol ma a gazdák vannak. A közös nyomor talán elősegíti majd az egészséges gazdasági és politikai rendszer kiépítését.

3. Miféle összetevőktől reméli ennek elmulását? — A gazdasági erők összefogásától remélhetjük csupán az eredményes küzdelmet.

Abban a reményben, hogy e kérdések minél szélesebbkörű megvitatásával s az azokra adott feleletekkel legalább megmutathatjuk az irányt a helyzet szanálására, jövő számainkban folytatni fogjuk a feleleteket.

Sport és játék szaküzlet!

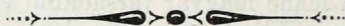
SCHUSTER EMIL.

Ismét veszélyben van egy magyar társadalmi intézmény

Szomorú kisebbségi sorsunkban már megszoktuk, hogy intézményeink pusztulnak, vesznek s igazán nem meglepetés már számunkra, ha egyik napról a másikra arról értesülünk, hogy valamelyik tegnap még virágzó kisebbségi intézményünk hirtelen teljes csődbe jutott. Nem lep meg, mondom, a váratlanul ért változás sem, de minden ilyen váratlan változás fáj, mert új veszteséget, új csapást jelent amúgy is sokat veszített kisebbségi társadalmi életünkben. Egy-egy alkalommal már úgy tűnik, mintha egyenesen epidémia lenne magyar társadalmi egyesületeink folyton fokozódó válsága, csődje és mi mégis olyan erélytelenül állunk szemben ezekkel az eseményekkel, mintha mi veszteséget sem jelentene számunkra azok működésének megzavart folyamata, esetleg bekövetkező megszűnése. Csak állunk és sopánkodunk, de nem keressük a bajok okait, vagy ha tudjuk is azokat, nem orvosoljuk, nem javítunk rajtuk. Pedig nem egyszer nem is kívül, hanem az intézmény keretén belül találhatnók meg a hibák forrásait s javítanunk tudnánk azokon, ha akarunk nagy Cluj

A legutóbbi időkben Kolozsvár egyik legkedvesebb hagyománya, legpatriarkálisabb magyar társadalmi intézménye: a Teke-társadalom, vagy köznyelven: a Társadalom jutott igen súlyos helyzetbe. A Társadalom, mint olvasóink legnagyobb része tudja, több évtizedes, nemes tradícióju magyar egyesület, amelynek alapítói a régi világ igazi meleg baráti érzésével és közösségével teremtettk meg, tartották fenn és fejlesztették családiasan otthonossá ezt a valóban nemes és szép intézményt. Céljuk ennek a baráti érzésnek az ápolása volt s ezt valóban puritán eszközeikkel sikerült is elérniök. A régi tagok kidőltével azonban lassanként ez a régi szellem is kezdett átalakulni, míg a legujabb időkben igen nagy változáson átalakuláson ment keresztül. Pár évvel ezelőtt mégis, mintha fénykorához érkezett volna a Társadalom. Tagjainak száma, akiket persze csak külön jelöléssel vesznek fel, meghaladta a kétszázat s új elnökül Boesáneczy Lászlót, a Takarékpénztár és Hitelbank vezérigazgatóját választották meg. Amilyen biztatóan indult az új éra, épp olyan szüksége mutatkozott a nagyobb taglétszámnak is, mert idők folytán a fenntartási költségek is alaposan megsokszorozódtak, sőt a tagok igénye is fejlődni kezdett. Sokan nem elégedtek meg a régi puritán társadalmi étellel, új hangot, új színeket vittek be a régi falak közé s így nem csoda, ha a viszonyok változása folytán a régi jómódu, vagyonos egyesület apránként a deficit karjai közé került. Ugy, hogy a legutóbbi időkben a tartozások már magasra emelkedtek

a vagyonmérleg számsoraiban s ezt az emelkedést még Szász Róbert igazgató sem tudta megszüntetni agilisnak ígérkező munkájával. Így érkezett el a Társadalom legutolsó közgyűléséig, amelyen a tagok számának lényeges lecsökkenése mellett a legnevezetesebb pont, a felhalmozódott adósságok megszüntetése volt. Amely a Társadalom vagyonához mérten s elnökének személyénél fogva is, nem olyan veszedelmes, de szomorú, hogy az új idők viszontagságai, a megváltozott szellem vagy talán a vezetés gondosságának a hiányai, kikezdték ezt a szépmultu egyesületünket is s anyagi létének régi státusában is megtámadták. Ez az egyetlen példa a legélesebben mutatja, hogy társadalmi életünk vezetőinek jobban kell őrködniök az elődöktől kapott javakon s vigyázniök kell azok megmaradására.

Felszabadulás.

Ó hála, hála!...

Ma fölszikkasztott bennem az acélos akarat
és zúgó pörölyével összezúzta
a bánat égig nyúló tornyát,
melyen életem kinját hirdette a könnyes lobogó.

Összezúzta a feketült falakat is,
hova jajok titkát véste fel az idő.
Ó, ma súlyos örömöktől roskadó az én szívem
és nem aláz többé a tegnapok becézett bilincse.

Örömem szétárad a bánattól kiszikkadt testemben
és áldott harmatával felfrissíti az ernyedtt izmokat:
Ebredjetek!

Virágozzatok,
gyümölcsöt érlelve a munka humuszában,
dalos szüretére a célnak.

Lássátok testvérek! Új ember vagyok!

Léptem alatt dübörög a föld,
ritmusban dalol ujjongó szívemmel
és indulót ver hozzá a megszülaült vér:

Előre, előre! Munkára fel!

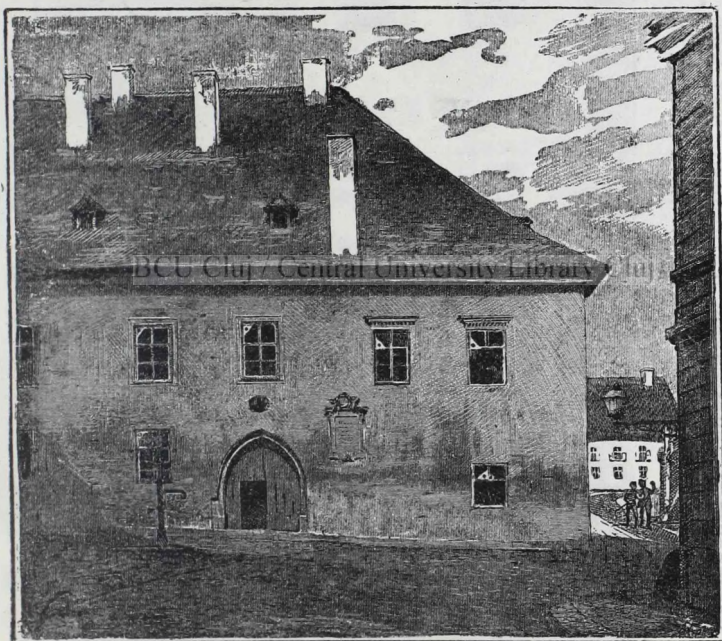
Hív az élet, a cél, izmomból felfeszül a tett,

Ó, legyen átkozott minden könny, jaj, gyöngeség,
mely elevenen majd eltemetett...

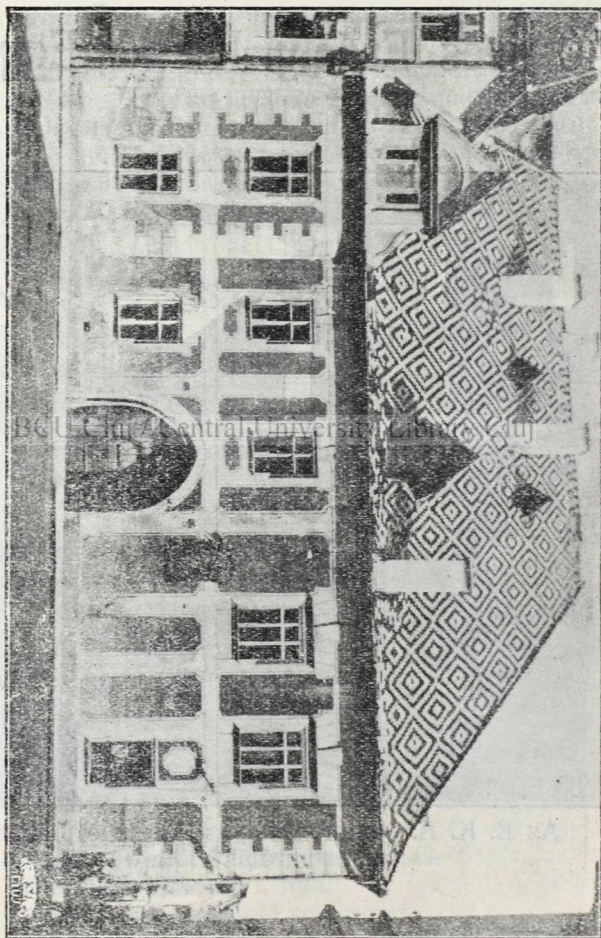
Budapest.

JÁNOSSY MARGIT.

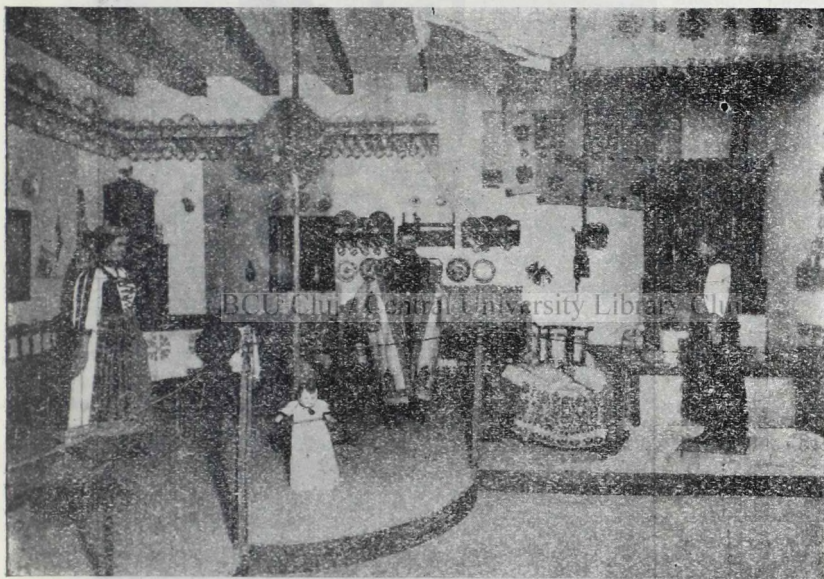
A 40 éves Erdélyi Kárpát Egyesület

Az E. K. E. épülete, Matyás király szülőháza
a restaurálás előtt.

Mátvás király szőlőháza a restaurálás után,
ahol 1902. októberben megnyitották a múzeumot.

Kép az E. K. E. múzeumából: Kalotaszegi szoba.

(A múzeum jelenlegi igazgatója Dr. Roska M. egy. m. tanár,
őre Orosz Endre.)

Az E. K. E. képlára.

(Az E. K. E. 40 éves történetéről Merza Gyula
igen érdekes tanulmányban számolt be.)

KIS TÁRCA:

Irodalmi légkörben

(Bernard Doumens)

Cyrrill Pommel, a „népszerű regények” gyártója, meglepve olvasta a kapott meghívót. Egy kivénült mecénás, Crétigny apátságban minden évben irodalmi hetet rendezett, amelyre csak a kiválasztott „gondolkozókat” hívták meg, akik többet gondolkoztak, semmint írtak és valamennyien a régi iskola hívei maradtak.

Cyrrill első pillanatban le akart mondani. Mit keressen ő azok között? De mégis csak kedvet érzett közelebről megtekinteni a kollégákat, a gondolkozás e tulfinomultjait. Az egymás orrának kedves tömjénezéssel készüléssel és bőkezűn szolgálókat.

Késő este érkezett a régi apátságba, amelyet évtizedek óta a mecénás bérelt. Miután kényelmes vendégszobává átalakított, hideg-meleg-víz-folyású cellájában átöltözködött, lement a volt refektóriumba, a bankett-terembe.

Furcsa gyülekezetet talált a nagy kerek asztal körül, hajlotthátú, rancos és kopasz vendéglátójuk társaságában. A csenevész, horpadtmellű, köhögős gondolkozók között a kisportolt, szélesvállu, hatalmas testalkatu Cyrrill úgy festett, mint a törpék világában Gulliver.

A sors iróniája Cyrrillt, Cyprien Tobiac regényíró és André Lalouette, műkritikus levelestányérjai közé ültette.

Az első, a nagy szerelmi krízisnek frénétikus erővel való leírásában volt specialista. Ijesztő soványságában modern szabású sportruhájában, mintha egy csontváz zötyögött volna, nyaka véznább volt, mint egy beteg teknősbékaé.

— Na!... ez sem fest úgy, mint egy Don Juan! — gondolta Cyrrill belső

nevetéssel.

A kritikusnak külön, vaj nélkül, soványan főzött levest szolgáltak fel. A beteg mája miatt.

— Tudja mire gondolok, kedves kolléga?... — kezdte meg a társalgást Tobiac, a nagy szerelmi regények írója. — A problémára, amelyet mind-ezideig egyetlen művemben sem sikerült megoldanom. Ami pedig állandóan foglalkoztat...

— Ugyan?... — morogta köteles-udvariasan Cyrrill.

— Azt kérdezem, kutatom, kí hübb, a törékeny, gyenge, csupa ideg nő, vagy a másik, a...

— No de, kedves mester, ezt önnök tudnia kell... tapasztalatból... — nevetett most már harsogva Cyrrill és szinig töltötte az erős burgundival Tobiac poharát.

Tobiac közel volt az ájuláshoz.

— Vigye!... vigye!... — kiáltotta arcát eltorzító undorral — sohasem iszom bort.

Akkor nem sokat érthet a nőkhöz!... a szerelem, a bor és a dohány együtt jár.

Cyprien Tobiac segítségért könyörgőn nézett a felszolgáló inasra:

— Jean, kegyelem! Vigye ezt a mérget és hozzon hamar Vichy-vizet!

Cyrrill, kezében a burgundival, másik szomszédjához fordult:

— Remélem, Lalouette, maga nem ásványvizet iszik?

— De mennyire!... az alkohol megakasztja a gondolkozást. Nagy mesterem, Palmenidesz, Krisztus előtt ötszáz évvel már megmondta...

— Az a szegény öreg nem tudta, hogy mi a jó! — nevetett Cyrrill

A desszertnél az öreg, rancos kis mecénás felállt, megköszönte a torkát.

— Barátaim, — recsegte a podagrás kis öreg — szokásunkhoz híven, tíz perc mulva megnyitjuk az irodalmi vitát. Azt hiszem, valamennyiünk szellemében cselekszem, ha új vendégünket, Cyrrill Pommel-t megtisz-

telve, az első szót, a vita megkezdését neki engedem át.

— En pedig azt hiszem, szeretve tisztelt mesterünk, — ugrott fel Cyrill, — hogy valamennyien okosabban cselekednénk, ha vitatkozás helyett a jó és bőséges vacsora után kinn a kertben, a pompás levegőn megsétáltatnánk tömött bendőinket.

Szavai illusztrálásával már ki is

sietett, egy csinos kövér cselédlánynak, akit a folyosón elcsipett, jól megropogtatta a csontjait — csak éppen, hogy tudja, hogy él — és megsem állt az állomásig, ahol a vonat érkezéséig a büffében felhajtott néhány pohár szíverősítőt. Ugy érezte, megful, ha az „irodalmi légkör” dohos penészszét le nem öblögeti a torkáról.

Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt.

Cluj-Kolozsvár, Cal. Reg. Ferdinand 7.

Fióktintézetek: Dej-Cés, Beclean-Bethlen, Cehulsilvaniei-Szilágy-cseh. Jibou-Zsibó, Zilau-Zilah.

Affiliált intézetek; A Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár R. T., Aiud-Nagyenyed és ennek Uioara-Marosujvári fióktintézete.

Saját tőkék: 60,000.000 lei.

Foglalkozik a banküzlet minden ágazatával. Átutalásokat bel- és külföldre legelőnyösebben és legpontosabban eszközöl.

Engedélyezett devizahely.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ünnepi diós, mákos
és vajás kalácsok
már most

megrendelhetők a

KATONA
sütődében

Főüzlet:

CALEA VICTORIEI 14. sz.

Fióközletek:

Strada Memorandului 20.

Strada Regina Maria 27.

Calea Reg. Ferdinand 32.

Ugyanott kaphatók a kitűnő új fajta gazdacipők,
jourveknik és kétszersült.

VÉLEMÉNYEK ÉS ELLENVÉLEMÉNYEK

Kedves Óváry Elemér

Te mindenesetre csodálkozni fogsz, azt hiszem azon, hogy hogyan kerültél bele a crédóba? Elmondom. Te a napokban azt mondtad az Erdélyi Szemlééről, hogy furcsa lap ez az Erdélyi Szemle, 15 éve, hogy megjelenik, de Te még soha egyetlen szenzációt sem olvastál benne s amit olvastál, hát az sem találkozott mindig a véleményeddel. Hát látod ez az, amiért én most perbe szállok Veled vagy nem is szállok perbe, csak épenhogy elbeszélgetek Veled, mintha ott ülnél szemben velem a kaszinó foteljében, vagy a hajdani boldog emlékü Clubban. És azért teszek egy pillanatra kíváncsivá ezzel a cikkel, mert tartok tőle, hogy különben épugy nem olvasnád el az Erdélyi Szemlének ezt a számát sem, mintahogy a 15 év alatt talán 15 számát sem olvastad el ennek a sziszifuszi küzdelmek közt élő s viaskodó furcsa ujságnak.

Lehet, hogy már ki is korrigálnád, amit állítólag mondtál, de kérlek, ne fáradj, egészen mindegy, hogy hogy mondtad, én tudom, hogy Te sokkal megértőbb és jobb barátja vagy e lapoknak, semhogy bántóan mondtad volna, sőt, azt is tudom, hogy Te az irodalmat és művészetet házához szentjei közé sorozod, én sem kázust csinállok belőle, hanem ha már benne vagyok hát elmondom, amiket ugyis régen el kellett volna mondanom, valamelyik ujévi program-cikkben — nemcsak Teneked, hanem másoknak is:

Ugy van bizony, ebben a 15 éves lapban tényleg ritkán lehet szenzációt olvasni, legalább is a köznapi értelemben vett szenzációt. Társadalmi vagy irodalmi szenzációt azonban egyszer vagy máskor mégis csak találhattál volna benne, ha ugyan azt érdekesnek tartottad volna külön megjegyezni. Ez azonban a múltté. Én pedig nem azzal akarlak untatni, hogy a múltban mikép teljesítette kötelességét az E. Sz., hanem arról beszélnék, hogy mit tesz most. Most is, mint a múltban: az E. Sz. legfőbb törekvése a magyar kultúra szolgálatára, amely Rád is, rám is, egyaránt sugarazza színét. Az új viszonyoknak megfelelően természetesen új formában teljesíti lapunk ezt a kötelességét. A pusztán szórakoztató irodalom gügyögése helyett a kissé keményebb erdélyi igazságot keresi s bár az igazság sokszor fájó, sokszor kellemetlen, de azért soha egy pillanatra sem tér el annak a szolgálatától s bátran portálja azt. Nem hajt gerincet senki előtt és nem kedvez senkinek. Lehet, hogy éppen ezért sokan neheztelnek is rá, de ez nem baj, akinék nem tetszik a Magyar Igazság, az ugysen barátunk, de ellensége a mi eszméinknek. Nem nézünk kicsinyes irigységgel vagy féltékenységgel senkire, de nyitott szemmel nézünk

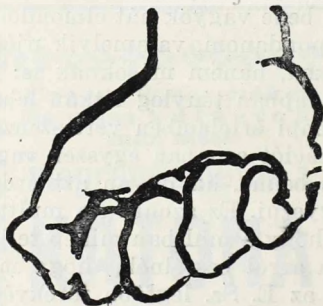
mindent magunk körül s nyitott szemmel figyeljük minden magyar munkáját, legyen az író, művész, politikus, közgazdász, társadalmi vezér, vagy bárki. S hitünk és hivatásunk biztos tudatában szembe is nézünk minden magyar és nem magyar munkával: figyelő gonddal s szívünkre tett kézzel kutatjuk, hogy ki mit csinál, tesz, munkál Erdélyért s ha valaki olyant tesz, amit nem találunk helyesnek a köz érdekében, tiszta lelkiismerettel mondjuk meg a magunk nézetét. Ezt rendkívüli fontosságúnak tartjuk az új idők új változásai közt s hogy helyesen látunk és cselekszünk, bizonyítja az a tábor, amelyik, részint mint olvasó, részint mint írók veszik körül lapunkat. Mert hidd el, újfent egy kis tábor alakult ki az E. Sz. körül.

Most pedig azt hiszem, tudod, hogy mit ad a Szemle és mit várhatsz tőle s abban a reményben, hogy Téged is mindvégig ott tudunk a mi gazdag hitet formáló táborunkban, vagyok régi hived és tisztelőd:

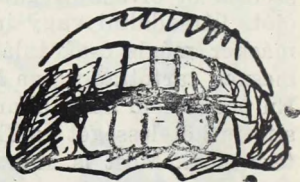
(snl.)

AKTUÁLIS KÉPEK

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az ökölbe szorított kéz

Összeszorított fogak

NEUMANN M. férfiruha áruháza
Cluj-Kolozsvár, Főter 13.

Télikabát Lei 2800.— és feljebb
Öltöny ... „ 1900.— és feljebb

Jókai Mór,

aki egy legutóbbi statisztika szerint még mindig a legolvasottabb magyar író.

br. Kemény Zsigmond

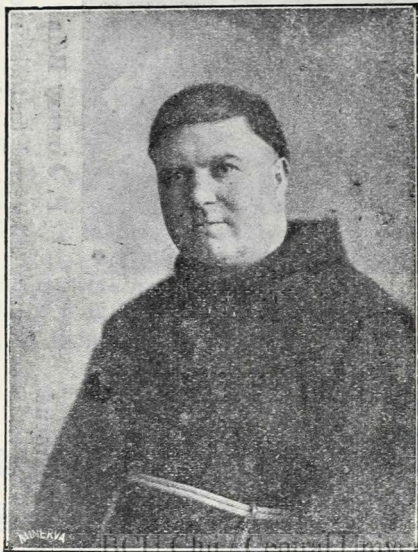
† 1875. dec. 22.

P. Jánccsy Béla

nagy sikerrel tartotta meg széki foglalóját a Petőfi-társaságban.

P. Trefán Leonárd új könyve

Még virágos tavasz volt, amikor megjelent P. Trefán Leonárd új könyve, a „Táborhegyi fényben“ s már fehér tél havaz, amikor hozzáülök, hogy elmondjak egyet s mást erről az érdekes könyvről. Közben nézegettem, hogy vajjon hol s mit beszélnek erről a kedves és okos könyvről, de bizony nem sok vitát hallottam róla, mintha talán nem volna elég érdeemes per-anyag benne. Én nem tudom, hogy mások hogy vannak Trefán Leonárral, az íróval, de én úgy vagyok vele, hogy mindig érdekelnek, amit az a világosfejű franciskánus atya mond,

s így javarészt el is olvasom, ami írásai közül elem kerül. „Táborhegyi fényben“ című új könyvét is ezzel az elfogultsággal vettem a kezembe s kezdtem olvasni. Őszintén megvallva, az első oldalak kis írásai egész új képet mutattak Trefánról: ezekben az írásokban mintha mindenképen a papot hallottam volna prédikálni, már pedig Trefán, az író, a karinges miseruhát le szokta vetni szerintem, amikor ír s erkölcsi világnézetét is beleszővi az általános emberi látószögbe. Ez szerintem Trefán, az író. S hogy tényleg ez, a legnagyobb művészetéről: a szeretetről, a virágok intelligenciájáról, az irodalmi naturalizmusról, a modern kultúráról irt kis esszéi s aforizmái újból bizonytságot tesznek mellette. Amit a kereszt tanítványáról, Assissi szt. Ferencről ír, külön is érdekesekek székelv hitvallásaival s azzal a két novellával együtt, amit kötete végére hagyott. A „Ki a lélek mélységeibe néz“ mély és poétikus, a Tomori Pálról irt szárazabb, hidegebb, de olyan pompás jellemrajza a tragikus hadvezérnek és jámbor érseknek, ami külön is megfogja az olvasót. Tudom, hogy Trefán Leonárd könyveinek megvan a publicitásuk, de csodálkozom, hogy mért nem keltenek általánosabb visszhangot. E könyvvel technikai szempontból is oly szépet produkált a Bonaventura nyomda, amilyenben ritkán van részünk.

(nl.)

KRITIKÁK, MEGJEGYZÉSEK

Lexikonok — cimszók nélkül,

Ady összes versei Ady versek nélkül

A mai gyors ütemű világban nemcsak divat, de valóban szükséglet is a lexikon. Pár soros ismerkedésnél többre gyakran nem telik az olvasónak, szívesen veszi tehát, ha röviden mindenről tájékoztatást kap egy helyen. Erre jó a lexikon. És még egyre: a kiadók zsebének a tömésére. A lexikonok kiadási lázából legalább joggal következettünk erre. Amit nem is sajnálnánk, ha jó lexikont adnának. Amiben tényleg megkapom, amit keresek. Ez azonban nem mindig sikerül. — Például: Nemrégem kezembe került a Színészeti Lexikon. Irodalmi, zenei, társadalmi, közgazdasági, kis és nagy világlexikonok után természetes a színészet rendjének lexikonba foglalása is. Igen ám, de egész sereg dolgot, nevet hiába keresek benne, nincsen meg. Egészen ismeretlen pesti brettli-szereplők helyet kaptak benne, de ha jól emlékszem, Shakespeare nincsen benne. Meg a dráma sincs külön felvéve. Egész kedélyes színészeti lexikon. — Ugyanigy jártam a Tolnai Világ lexikkal is. Féllexikon kötetei jól mutatnak s nem is egészen érdemtelen munka azért a kis pénzért, de amikor Ferencz József unitárisu püspök adatait akartam megkeresni benne s nem talál tam, letettem. Egyebet már nem is próbáltam megkeresni

benne, féltem, hátha úgy sem kapom meg.

Nem tartoznék szorosan ehhez a kis recenzióhoz, de azért megemlítem, hogy a nemrég megjelent Ady összes verseivel is így jártam. Már nem emlékszem biztosan, hogy melyik verset kerestem benne, csak azt tudom, hogy kár volt keresnem, nem volt meg benne. Pedig az antológia címe szerint Ady összes verseit foglalja össze. (Egyik-másik kivételével.)

Egy falusi író. Pár héttel ezelőtt felette érdekes könyvet hozott a posta Aranyosszékről, Felsőszentmihályról. A könyv a következő: „Testvérek vagyunk! Elbeszélések a falusi nép számára.” Irta Pálffi Miklós. Olvasóim még emlékezhetnek rá, hogy pár hónappal ezelőtt egy kiscgazdaköltőt mutattam be néhány sorban egy vers élén, azt is Pálffi Miklós-nak hívták, ugyanaz, mint aki ezt a kötetet írta. Azóta több eső esett ugylátszik Aranyosszéken s Pálffi uram termése is bővebb lett, gazdagabb lett, versek helyett elbeszélésekkel áldoz a falusi kultúra oltárán. Aranyosszék nemes tollu litterátora, Boross Elek azt írja a könyv előszavában:

„Ime egy bokréta színes, illatos mezei virágokból! Százaszorszép kies Aranyosszék dus virágu hegyei, völgyei, pázsitos mezői, lankás szántói, madárdallos, rigófütyös erdői teremteték ennek a csokornak minden szál virágát! Azurkék égboltról alátüző, kalászerlelő áldott napnak meleg csókjai hívták életre és színesítették meg minden

szirmát minden virágnak. Az ég üdítő harmata csillog e bokrétának minden virágszálán!"

Boross Elek szavainál senki jobban nem jellemezhetné ezeket az írásokat. Illatos, színes mezei virágok. Nem is szabad másként nézni. De mint ilyenek, pompás virágai a magyar mező dus talajának. Amelyikből még erre is telik. Elolvastam ezeket a novellákat. És mondhatom, hogy megleptek. Van bennük mese, sziv, szándék s egy-egy igen érdekes és ép ezért értékes egyéni kifejezés is. Hogy a meséjük régi, az nem baj. Elvégre a falu fiainak írta, hogy olvassák s nem irodalmi remeket akart a halhatatlanság számára. Ebben rejlik az értéke s ebben a rajongásban gyökerezik a szándéka is — megtartani testvéreit, a népet s azok hitét a magok régi földjén új szépségekben. Ujabb művészi remeke a nép tiszta lelkének.

Tabéry Géza emlékkönyve. Emlékkönyvekhez köteles áhitattal vagy kegyelettel szokott nyulni az ember. A Tabéry Géza emlékkönyvéhez azonban nincs szükség erre az áhitatra. Írójuk legalább sem kötelezi rá az olvasót. Elannyira, hogy egész nyugodtan ott maradhat vagy ott maradhatott volna tulajdonosa sifonérjában. Ha az embernek a Helikon által annak idején bejelentett Tabéry-féle erdélyi irodalomtörténet jut az eszébe, meglepve kérdezheti, hogyhát idáig olvadt le a nagy hév? Ahhoz a tervhez természetesen semmi köze sincs ennek az emlékkönyvnek, amely semmi más, mint kiengeztelő ajándék Kemény János bárónak megbántott ösanyjáért: Teleky Annáért.

Mint ilyen szép és kegyeletes gesztus, valóban érdemes volt a kiadásra. Ami azonban ezentul való, az: hiuság-legyezettség, tudatos vagy tudattalan ferdítés, az erdélyi irodalom alakulásának teljes ismeret-hiánya, egy csomó egymástól független dolog zagyva összekeverése, rövidlátó tudatlanság. Amire kár volt a papír s főleg a Szépművészeti Céh aránylag igen jó könyvpapírosa.

A magyar Jack London. Kertész Józsefről, a „*Dalol a tenger és én hallgatom*” című nemrég megjelent novelláskötet s egy-két regény szerzőjéről azt mondják, hogy ő a magyar Jack London. Annyi igaz mindenestre van benne, hogy ő is a tengerről, hajókról s tengerészekről ír, sőt itt-ott stilusbeli naivságukban is megegyeznek, de több közös tulajdonságot még nem igen fedeztem fel az igazi Jack London és magyar pandantja között. Nekünk, kolozsváriaknak azonban így is kétszeres öröm a Kertész József irodalmi révbejutása, mert Kertész kolozsvári ember s ezt szívesen vallja meg mindig, e könyve előszavában is. A „*Dalol a tenger és én hallgatom*” című könyvében elbeszéléseket ad. Természetesen: tengerész-elbeszéléseket. Mert hiszen Kertész is tengerész. Aki Jack London, Pierre Loti s a többiek elbeszéléseiben találkozott a haragvó tengerekkel, a félelmes Oceánnal, a részeg hajóslegényekkel, annak Kertész nem igen mond új és ismeretlen dolgot. De akik még nem olvastak tengerész-epizódokat, azok érdemesen fogadhatják e novelláskötet elbeszéléseinek lapjait. Nincs olyan fascinálo erő ben-

nök, mint amazok írásaiban, meg aztán itt-ott egy-egy sablonos frázis, a csak-egy-kis-lányos hangulat, meg a régi irodalmi rekvizitumok ismétlései, csökkentik a hatást, de ettől az összeméréstől eltekintve, tagadhatatlan, hogy Kertészben van meglátó erő s ha ez az erő megfelelő rutinnal párosul, határozott értéket és friss szintet fog képviselni irodalmunkban.

HOLLÓ ERNŐ: Estéli utazás.

Versek. Budapestén az Omnia kiadásában jelent meg Holló Ernőnek, a tehetséges, fiatal költőnek verseskötete, Lázár Istvánnak, a Petőfi-társaság tagjának meleg előszavával. Engem finom selyemcsipkékre emlékeztetnek ezek a versek. Szépek. Halkak. Nem kiabálnak és nem követelnek. Erdélyről, az ő drága Erdélyéről festett képei finom ezüsttel és csendes szomorúsággal átszőtt pasztellek. „Hazafelé a nyárfasoron“, „Bucsú a havasoktól“, „Borvizes szekéren“ mind, mind egy-egy elsuhanó és csodaszép hangulat csengő rimekbe öntve. Szép és megkapó „Anyám nem énekel már“ című verse. És a „Sinpár“. Lázár István előszavában „költőnek, igazi költőnek nevezi Holló Ernőt. És ez a megállapítás százszázalékosan illik rá. Mert csak „igazi költő“ ír ilyen verseket. Fiatalos lendületű, de mégis komoly és igazán szép verseket. Mindent összevéve: komoly és biztató ígéret ez a fiatal poéta. (m. l.)

Nagy Elek ref. lelkész új könyve. Nagy Elek szászrégeni református lelkész, aki „Erdély fénylő árnyékai“ című könyvével s egy-két külön noveliájával közzöntött be az erdélyi iro-

dalmi életbe, „Erdély mosolya, könnye“ címmel új novellás könyvet ad ki karácsonyra. Amidőn felhívjuk olvasóink figyelmét erre az új könyvre, mi is igazat adunk szerzőnek, amidőn azt mondja felhívásában: „Minden könyv, minden írás, amely ma magyarul szól Erdély magyar népéhez és tartalmát egészséges szellem lengi át — misziót végez. Ha valamikor, úgy ma, amikor itt is, ott is felsír a pusztulás lélekharangja s amikor közéletünk porondján is nem egyszer a szívet cserélni tudóké a szó, igazán szükség van erre, mert különben a jelennek fekete fátyola multat s jövőndőt eltakar.“ A kötet ára 100 lej s az „Erdély fénylő árnyékai“ című munkával együtt is megrendelhető bérmentes küldéssel 200 lejért a szerző címen.

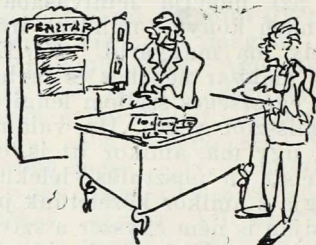
Erdélyi juhász.

(Fametszet.)

KÖZGAZDASÁG

Erdélyi ipari részvénytársaságai

Dr. Móricz Miklós, a jeles közgazdász, aki sokáig volt egyik erdélyi napilap szerkesztője, a következő érdekes összehasonlítást teszi az erdélyi és regáti ipari helyzet között:

1919-ben a román részvénytársasági statisztika a mai Erdélyben és Bánságban együttvéve 121 ipari részvénytársaságot talált, ugyanakkor a regátban 194-et. Az erdélyi (és bánsági) vállalatok alaptőkéje 165.2 millió korona, egész mérlegvagyonra 642.2 millió korona volt. Ebből 1920-ban a koronaváltási törvénynél fogva pontosan fele ennyi le-vagyon lett. A regáti vállalatok alaptőkéje ugyanakkor 915.6 millió, egész mérlegvagyonra 2447.9 millió lej volt. Az erdélyi iparvállalatok a következő évben, 1920-ban tartalékaikból valamennyire kiegyenlítették a pénz átváltása folytán támadt aránytalanságot és alaptőkéjüket 82.6 millió lejről 395 millióra, egész mérlegvagyonukat 321 millióról 1218.9 millióra növelték: számuk is nőtt huszonegygyel: de ugyanakkor a regáti vállalata-

toknál megindult az a gazdagság, amely az új Romániában a gazdasági erőt a regátba koncentrált. Így a regáti iparvállalatoknál 1920-ban az alaptőke 2.4 milliárdra, a passzívák összege 6.0 milliárdra emelkedett. Azóta mindvégig ez maradt az arány a mai Románia e két legfontosabb része között. Az erdélyi iparvállalatok száma a mai Románia iparvállalatainak 40 százalékát teszi, lőerőszáma, munkáslétszáma vagy eléri, vagy meg is haladja a regátéit, azonban alaptőkéje az országos alaptőke-összegnek csak 12 százaléka körül van, a rendelkezésére álló egész tőke-vagyon pedig az egésznek 16 százaléka körül ingadozik. Egyes években volt ennél nagyobb is az erdélyi hányados, de az utóbbi években újra csökkent. Az erdélyi vállalatoknak az alaptőkéje átlag a regáti vállalatokénak csak egy részét éri el, tartalékaik valamivel erősebbek, — az alaptőkéhez viszonyítva, de nem abszolút összegükben, — mint a regátiaiakéi, idegen tőkéik pedig, amelyek után kamatot fizetnek, jóval nagyobbak az alaptőkéhez viszonyítva, mint a regátban. Az erdélyi vállalat az alaptőkének négy és félszeresét, a regáti ellenben csak 3.2-szeresét veszi igénybe más tőkeforrásokból. — Ugyanebben az arányban nagyobb az erdélyi vállalatok kamatterhe is, mint a regátiaiakéi, sőt ezenfelül még abban az arányban is, ami az erdélyi és a regáti kamatszínvonal között van. A regáti vállalatok a jegybanki hiteltől is sokkal nagyobb hányadot kapnak, mint az erdélyiek.

SZINHÁZI KÉPEK

A „Csodabár” közönsége.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Leővey Leó,
akinek mókáin jól mulat a publikum.

Nyerges Ferenc,
a Magyar Színház kiváló fiatal
tagja, a kolozsvári közönség
kedvenc színésze.

SZINHÁZ

Csodabár és Kristálybár

(És egy kis bár-filozófia)

Ebben a mi szeszélyes világunkban minden divat. Divat szüleménye a Csodabár is s mint ilyen, természetes, hogy széles rétegeket érdekel. Első napokban valóban érdekelte is tont Kolozsvárt. Sőt egész Erdélyt. Mert olyan attrakciókkal indultak neki a Csodabárnak, hogy ez a hangos bár-zene igazán nem csoda, ha felizgatta a mi aluvó csendhez szokott nyárspolgári közönségünket. Csak egy hibája van, hogy későn jött. Meghogy olyankor jött, amikor a divat felett már egy másik nagyhatalom lett urrá: a pénztelenség. Divat és pénztelenség: ezek a fő jellemzői tehát ennek a kétségkívül érdekes attrakciós számnak, mint ahogy ez a két tényező uralja az *igazi* bárok életét is. Érdekes megfigyeléseket tehetett az ember a Csodabár-ral kapcsolatban. A kíváncsiság, az izgalom naponkénti fokozódása mellett két típust láttam a Csodabár ingereltjei között: 1. Akik még soha életükben nem voltak bárban, 2. akik életüknek egy nagy részét bárokban töltötték el. Mindakét típus

azért volt kíváncsi a Csodabárra, ami a lényegük. Tehát: az ismeretlen csodáért vagy a megszokott sablón friss kiéléséért. És mi történt. Akik nem voltak bárban, azok azzal az érzéssel hagyták el a színházat, amivel a bárt szokta elhagyni az ember. Jó volt, jó volt arra a pár órára, dehát isten tudja, még sem igazi mulatság. (Mert szórakozni, időt tölteni lehet a bárban, de mulatni — úgy, ahogy mi gondoljuk s tudjuk azt, nem lehet.) Akik éjszakaik s pénzük nagy részét áldozták rá már ilyen lokálokra, azokat sem elégitette ki, mert semmi új ingert, friss impulzust nem adott. Értsük meg jól, nem a darab és nem a színészek nem hozták friss mozgásba bár-lelküket, hanem — a bár lényege nem tudott már újat adni. Mint ahogy az igazi bár sem tud már új hatásokat kiváltani. De mert divat, hát él még. De hogy hogyan él, azt csak Müller Jenő tudná megmondani, az igazi báros. Én azt hiszem, hogy már nem sokáig fog élni, ó, nem a Müller Jenő Kristály-bárja, hanem a bár általában, 1. mert, mint minden divat, egyszer ez is csak elmulik, 2. mert a mai pénzügyi helyzet önmaga is legnagyobb ellensége a bár természetrajzának: a költségek növekedésének. Azt hiszem, hogy egy családiasabb s kevésbé költségessé szórakozás fogja követni, noha a bár, mint műsor, aránylag és legtöbbször elég családias. E bár-filozófia végső konklúziójaként pedig azt a megállapítást teszem még, hogy impresszióm szerint — úgy ment mindenki a Csodabárba is, mintha igazi bárba ment volna. (x.)

A KOLOZSVÁRI MAGYAR SZÍNHÁZ HETI MÚSORA:

Csütörtök d. u. 3-kor: Lehullott a rezgő nyárfa. (Ujdonság. Nagy orosz kórus és Karácsonyi, Betegh, Nádor, Tompa, Ihász fellépésével. Nagyon olcsó helyárral.) Ssz. 106.

Csütörtök d. u. 6-kor: Régi nyár. (Nagy orosz kórus és Kondor, Tompa, Ihász, Réthely fellépésével. Mérsékelt helyárral.) Ssz. 107.

Csütörtök este 9-kor: Csodabár. (Nagy orosz kórus és Karácsonyi, Betegh, Nádor, Földényi, Ihász fellépésével. Új attrakciókkal.) Rendes helyárral.

Péntek d. u. fél 3-kor: Tommy és Társa. (Kondor, Betegh, Tompa, Ihász fellépésével. Nagyon olcsó mozihelyárral.)

Péntek d. u. 6-kor: Atya- és fiú-szárak. (Ujdonság, Kondor, Betegh, Nádor, Tompa, Ihász fellépésével. Mérsékelt helyárral.) Ssz. 110.

Péntek este 9-kor: Első tavasz. (Ujdonság. Nagy orosz kórus és Kondor, Betegh, Nádor, Ihász fellépésével. Rendes helyárral.) Ssz. 111.

Szombat d. u. 6-kor: Légy jó mindhalálig. (Olcsó mozihelyárral.)

Szombat este 9-kor: Viktória. (Nagy orosz kórus és Kondor, Betegh, Nádor, Tompa, Ihász fellépésével. Rendes helyárral.)

Vasárnap d. u. fél 3-kor: Huzd rá cigány. (Kondor, Betegh, Nádor, Ihász fellépésével. Nagyon olcsó mozihelyárral.)

Vasárnap d. u. 6-kor: Csodabár. (Új attrakciókkal. Karácsonyi, Betegh, Nádor, Földényi, Ihász fellépésével. Rendes helyárral.) Ssz. 114.

Vasárnap este 9-kor: Az utolsó Verebély lány. (Esti előadás)

ILLATSZEREIT, PIPERECIKKEIT

Rózsa Royal drogériában
szerezze be. Cluj, P. Unirii 26

Gazdák

Takarékpénztára R. - T.

Cluj-Kolozsvár, Cal. Victoriei 38.

Betételeket a legelőnyösebb-n kamatoztat,
vállalk. csónóket folyósít.

M. NERVA BIZTOSÍTÓ R-T

a romániai kisebbségek egyedüli biztosító
intézete. Alapít-ke 10.000 Lei. A társa-
ságot a kisebbségi egyház k vezetői ellen-
őrzik s így a legnagyobb bizalommal for-
dulhat az intéz. thez minden biztosításával
Központi fiókok Cluj, C. Reg. Ferdinand 37.

FESZT ÉS HAJDU

hentesüzlete és mészárszéke

CLUJ, a Főpostáva! szemben.

Kolozsvári Takarékpénztár és
Hitelbank R.-T. Cluj, P. Unirii 7.
Minden bankügyletet a legelőnyösebben végez.
● Saját tőkéi 143.000.000 Lei. ●
FIÓKJAI: Dés, Décszentmárton, Gyulafe-
hérvár, Marosvásárhely, Nagyvárád, Temesvár.
Affiliált intézetei az ország többi városában.

KÖRMENDY

IRÓGÉPÜZLETE

Cluj, Strada Regina Maria 25 sz.
(De-ák Ferenc-utca) ▼ Telefon szám: 951.

FOGALOM a közönség körében a
tisztaság, rend és elő-
zékeny kiszolgálás, melyet

20% engedmény

adása mellett nyújtunk ezen lap előfizetői-
nek. **LEGOLCSÓBBAN** nálunk étkez-
het, mert olcsó árainkból külön kedvez-
ményképpen (P. 150-es menüt kivéve)

10% engedményt adunk.

SEMMI költsége nincs sem az érke-
zők, sem az elutazás
mert szemben vagyunk a **KELLETI PÁ-
LYAUDVAR PARK** Nag szálloda
érkezési oldalával. **BUDAPEST, VIII., Baross-tér 10.**

A

KELETIÚJSÁG

minden sora a magyarság érdekeit nézi, bátor lélekkel, tántoríthatatlan elszántsággal harcol a magyarságért!

A

KELETIÚJSÁG

a magyar nép dolgozó rétegeinek védelmében nem ismer osztálykülönbséget.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KELETIÚJSÁG

az erdélyi és bánáti magyarság központi lapja és hogy a magyarságot érdeklő minden eseményről azonnal beszámolhasson, az ország minden pontján szerkesztőséget és tudósítót tart.

Előfizetési ár: havonként 100 lej.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Főtér 4.

Bánsági szerkesztőség és kiadóhivatal: Temesvár,
Börze-u. 1.

Aradi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szentlászló-u. 7.

Nagyváradai szerkesztőség és kiadóhivatal:
Schlauch-tér 5.

